İKİ FORTEPİANO ÜÇÜN İŞLƏMƏLƏR

(İşləyəni Faiq Nağıyevdir)

Bakı - 2016

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Üzeyir Hacibəyli adina Bakı Musiqi Akademiyası

İki fortepiano üçün işləmələr

(ali və orta ixtisas musiqi məktəbləri üçün dərs vəsaiti)

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin

13.02.2013 tarixli 242 saylı əmri ilə təsdiq edilmişdir

Bakı – 2016

Müəllifdən

Fortepiano ansamblı hər bir pianoçu üçün çox vacib bir fənndir. Bu fənnin müəllim tərəfindən ciddi aparılması nəticəsində hər bir pianoçunun həmfikir ifa üslubu inkişaf edir, ifaçının texniki təcrübəsi və notu üzündən oxuma qabiliyyəti artır, o, həm ansamblçı-musiqiçi, həm də bir solist kimi püxtələşir.

Musiqinin hansı janrı olursa olsun, hər bir sahədə geniş repertuarın əhəmiyyəti çox böyükdür. Repertuar nə qədər rəngarəng olsa, o qədər də fənnə olan maraq artar ki, bundan da pianoçu-tələbələr daha da faydalanarlar.

Azərbaycan bəstəkarlarının bu janrda orijinal əsərləri o qədər də çox deyil. Bəstəkarlardan Fikrət Əmirov, Arif Məlikov, Vasif Adıgözəlov, Sevda İbrahimova, Musa Mirzəyev və başqaları qeyd olunan janrda layiqli əsərlər yazmışlar. Ancaq bu da , yenə azlıq təşkil edir. Ona görə də fortepiano ansamblı repertuarını daha da genişləndirmək məqsədi ilə bir neçə əsəri müxtəlif tərkibli fortepiano ifaçıları ansambl üçün işləmək qərarına gəldim.

Qeyd etməliyəm ki, birinci kitab "iki fortepianoda səkkiz əl üçün işləmələr" adı altında, 2013-cü ildə Azərbaycan Dövlət Mədənniyət və İncəsənət Universiteti mətbəəsi tərəfindən dərs vəsaiti kimi çapdan buraxılmışdır və həmin kitaba Azərbaycan bəstəkarlarının iki məşhur əsəri: Süleyman Ələsgərovun "Rəqs-tokkata"sı və Tofiq Quliyevin "Qaytağı" əsərləri ansambl versiyasında daxil edilmişdir.

Hazırki nəşrə isə dünyada çox məşhur olan musiqi inciləri C.Rossininin "Sevilya bərbəri" operasından "Uvertüra" və F.Listin möhtəşəm 2 saylı fortepiano üçün yazılmış "Rapsodiya"sı daxildir.

Bu işləmələr ötən illər ərzində dəfələrlə konsert salonlarında səslənmiş və geniş musiqi ictimaiyətinin marağına səbəb olmuşdur.

Hazırki nəşrə daxil olan F.Listin 2 saylı Rapsodiyası Bakı şəhəri Qara Qarayev adına 15 saylı Uşaq Musiqi Məktəbi şagirdləri Hacılı Ülkər və İsayeva Səriyənin ifasında (müəllimi Tamella Məmmədova) 2002-ci ildə Portuqaliyanın

Funzal şəhərində keçirilən musiqi ifaçılarının Beynəlxalq müsabiqəsində fəxri I yerə layiq görülmüşdür.

Bundan əlavə 2011-ci ildə yenə həmin məktəbin şagirdləri A.Əhmədova və K.Həsənovanın (müəllimləri Tamella Məmmədova) ifasında F.Listin 200 illik yubileyinə həsr edilmiş konsertdə müvəffəqiyyətlə səslənmişdir.

Qeyd etmək istərdim ki, hər 2 kitaba daxil edilmiş müxtəlif tərkibli fortepiano ansamblı ifaçıları üçün işləmələr, hal-hazırda praktikada geniş istifadə olunur və bundan nəticə çıxararaq onları bir dərs vəsaiti kimi nəşrdən buraxılmasını məqsədə-uyğun saydım.

Metodiki tövsiyələr

C.Rossininin "Seviliya bərbəri" operasına uvertüranın iki royalda ifası, bu əsəri orkestr səslənməsi koloritini almaq imkanına daha da yaxınlaşdıracaq. Uvertüra orkestr üçün yazılıb və ifaçılarında vəzifəsi ondan ibarətdir ki, nəfəsli, simli və digər orkestr musiqi alətləri qrupları səslənməsini ifadə edən daha əlverişli üsullardan istifadə etməyə çalışsınlar. Fortepiano ansamblının ifası zamanı onlar mütləq şəkildə bütün nüans və ştrixlərdən dəqiq istifadə etməlidirlər.

Asan qavranılan, sadə və yüngül melodiyalar, ifadəli çalarlarla uzlaşdırılır. Burada parlaq ornamental pasajlar, dinamik dalğalar və s. əsas yer tutur.

Uvertüranın başlanğıcı akkordların fonfar müqəddiməsilə başlayır, sonra isə iki pianoya məşğələlər keçir. Bu məşğələlərdə barmaqları dəyişməklə çalmaq lazımdır. Məsləhət görülür ki, 2-ci barmaqdan başlanılsın və kiçicik "cressendo" edilsin.

7-ci xanədən başlayaraq II partiyada 3 səsli akkordlar tam, yəni 4 səsli şəkildə təkrarlanır, I partiyada isə həmin akkordların səsləri oktavalara bölünmüşdür. Burada orksetr tam şəkildə ifa etsədə, notun çox olmasına baxmayaraq ifaçılar iki pianoya ifa etməklə çox zərif və yumşaq səslənmə əldə etməyə çalışmalıdırlar. 11-ci xanədə hər iki partiyada gözlənilmədən enerjili, güclü (*f*) səslənmə, növbəti xanədə zərif və yumşaq musiqi ilə əvəz olunur və eyni zamanda I partiyada həzin musiqi frazası tonallı sekvensiyalarla yuxarı istiqamətə inkişaf edir. Bu məqamda iki təzadlı musiqi surətinin bir-birinə qarşılıqlı münasibətinə diqqət yetirilməlidir. Daha sonra 17-ci xanəyə kimi tədricən musiqinin səsini gücləndirmək məsləhət görülür. II partiyanın dolğun faktura ilə ifası, I partiyanın zərif musiqisinin səsini batırmamalı, əksinə onun incə səslənməsinə şərait yaratmalıdır. 18-ci xanədə yenə uvertüranın başlanğıc musiqisi səslənir, buna görə də 17- ci xanənin sonuna doğru tempi kiçicik ağırlaşdırmaq məsləhət görülür.

26-cı xanədən Uvertüranın rəqsvari xarakterli əsas mövzusu "Alleqro" tempində keçir. Burada musiqi əvvəl II partiyada başlayır. Bu başlanğıc musiqisi akkordları üstündə işarə qoyulmasa da, onları yüngül "staccato" çalmaq məsləhət

görülür. Əsas mövzu sağ əldə oktava intervalı məsafəsində unison halda verilmişdir. I partiyanın sağ əlində nona intervalı məsafəsində verilmiş forşlaqların dəqiq "leqato" çalınmasına nail olmaq vacibdir. II partiyada isə həmin forşlaqlara polifonik üsulla verilmiş bir növ "əks-səda" motivləri mütləq şəkildə I partiyaya cavab olaraq vurğulanmalıdır. Musiqinin tədricən səsinin artırılması (crecsendo) nəticəsində oktavalarla ifa daha geniş vüsət olaraq güclü "*f*" ifasına çatdırır.

37-ci xanədə I partiyada verilmiş triolların hər birinin 3-cü barmaqla başlanması məsləhət görülür. Onları vurğulayaraq enerjili şəkildə çalmaq lazımdır.

92-ci xanədə uvertüranın köməkçi mövzusu II partiyada ostinatlı akkordlarla başlayır. Burada da həmin akkordların yumşaq "staccato" ilə çalınması məsləhət görülür. Köməkçi mövzu hər iki partiyaya eyni dərəcədə bölünmüşdür, ona görə ki, hər iki partiyanın ifaçıları mövzunun maraqlı və ifadəli ifasına nail olsunlar. Beləliklə də mövzunun hər iki partiyada ifası sual-cavab xarakteri daşıyaraq "dialoq" şəklində ifa edilməli və eyni zamanda da bir-birini tamamlamalıdır.

Müəllif belə düşünür ki, musiqi mətninin bütün ansambl ifaşıları arasında eyni dərəcədə paylanması ifaçıların məsuliyyətini daha da artırar və onlar bilavasitə bir-birinin ifasını izləmək məcburiyyətində qalarlar ki, bu da onların maraqlı ifasına səbəb olar.

Rapsodiya - sərbəst formalı instrumental əsərdir. F.List bu əsərində macar, qaraçı və ispan xalq mövzularından isitfadə etmişdir.

Əsərdə fortepiano alətinin tam reqistr dolğunluğu, dinamik və çox rəngarəngliliyi ilə olması, əsərə orkestr səslənməsi verməyə imkan yaradır, onu kamera səslənməsindən böyük konsert salonuna çıxarmışdır.

Parlaq obrazlılıq, romantik hisslər, dramaturji ifadəlik orkestr rəngarəngliyi üslubları vasitəsilə F.List ifaçılıq incəsənətinin ən yüksək səviyyəsinə nail olmuşdur. Məhz List fortepianonun bir universal alət kimi orkestrin rəqibi olduğunu təsdiq etdi.

Rapsodiyada müqəddimə, intermedialar, kodanslar xalq ifaçılarının improvizə sənəti xarakterində yazılmışdır. Rapsodiya əsasən bir-birinin ardınca kontrastlı (təzadlı) epizodlardan ibarətdir.

Əsərin əvvəlində ağır templi musiqi səslənir ki, bu da epik - qəhrəmanlıq xasiyyəti daşıyır. Burada II partiyanın akkordlarını gur səslə, ancaq ağır olmamaq şərtilə ifa etmək lazımdır. Axıra yaxın 16-lıqlarda verilən tamamlayıcı frazanı ağırlaşdıraraq çox incə ifa etmək məsləhət görülür.

Lassan[1]- II partiyada ağır müşayiətlə başlayır. Burada sol əldə yarımnotlarla keçən oktavaları xanənin sonuna kimi saxlamaq çox vacibdir.

290-cı xanədə I partiyada verilən passaj iki əl üçün bölünmüşdür. Məqsəd ifaçının işini bir qədər yüngülləşdirməkdən ibarətdir. Amma, ifaçı çalışmalıdır ki, passajın səs ardıcıllığı çox hamar keçsin. Bu yolla texniki cəhətdən tez və parlaq ifa əldə etmək olar ki, beləliklə də pasajın oxunaqlı və lirik ifasına nail olmaq olar. Sonra partiyalar yerlərini dəyişirlər və bu dəfə, artıq mövzu II partiyada tersiyalarla keçir. Mövzunun hər iki ələ paylanması ona görədir ki, onu incə və leqato çalmaq daha asan və yöndəmli olsun.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi Rapsodiya bir birinin ardınca gələn təzadlı epizodlardan ibarətdir ki, burada da sakit-axıcı musiqi nömrəsi sonra tez - rəqs xarakterli epizodlarla əvəz olunur.

302-ci xanədə musiqi yeni epizodla əvəz olunur ki, bu parça da öz yüngül rəqs xarakteri ilə sanki sinbal musiqi alətinin tembrini verir. Bu mövzunun yuxarı notlarını çox zərif “staccato”, orta səsdə isə aparıcı melodiya digər səslərdən ayrılaraq çalınmalıdır.

310-cu xanədən I partiyada sağ əldə çalınan 32 -lik notlar çox zəif "*pp*" - ya çalınmalıdır. Burada əsas aparıcı mövzunun ön plana çıxarılması çox vacibdir. Bunun üçün də sol əldə həmin notların oktava intervalı məsafəsində aşağıda təkrarı verilmişdir. Səs ardıcıllığının klaviatura üzrə yerdəyişməsi List ruhuna çox tipikdir.

328-ci xanədən I partiyada trellər - mirvari kimi səpələnmiş pasajla əvəz olunur ki, bundan da sonra ağır xarakterli müqəddimə musiqisi səslənir. Sanki I və II partiyalar arasında qəhrəmanın monoloq tipli fikirli - monoloqu əhval - ruhiyyəsi yaranır.

---

[1] Lassan - Macar rəqsi olan Çardaşın ağır hissəsinə deyilir.

395-ci xanədən başlayaraq "Friska" hissəsi çox cəld tempdə çalıınmalıdır. Ona görə ki, "Friska" - Çardaşın tez çalınan hissəsinə deyilir. I partiyada hər iki əl oktava intervalı məsafəsində unison çalır, musiqi getdikcə tezləşdirilir və müxtəlif reqistrlərdə səslənir. Belə halda sərbəst olaraq sağ əlin biləyi ilə çalmaq və eyni zamanda da sol əlin melodiyasına qulaq asmaq lazımdır.

419-cu xanədən başlayaraq yüngül oktavalı texnikadan istifadə etmək lazımdır. Klaviatura boyu mövqeli sıçrayışlardan istifadə olunub ki, bu da, F.Listə aiddir.

698-ci xanədən başlayaraq ifaçıların texniki imkanları daxilində, hər iki partiyanın musiqisini, hər iki əldə oktavalarda "Prestissimo" çalmaq olar. Bu, Rapsodiyanın sonluğunun ("coda" - sının) daha effektli səslənməsinə səbəb olar.

İki fortepiano üçün işləyəni: Faiq Həbib oğlu Nağıyev
Bəstəkar, Əməkdar İncəsənət xadimi,
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının müəllimi

Redaktor: **Fəttah Xalıq oğlu Xalıqzadə**
Azərbaycan Milli Konservatoriyasının "Milli musiqinin tarixi və nəzəriyyəsi" kafedrasının müdiri, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor

Rəyçilər: **Nərminə Əhməd qızı Quliyeva**
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının fortepiano fakültəsinin dekanı, professor

Sevda Mirzəqızı İbrahimova
Xalq Artisti, Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru

Jalə Həmid qızı Qədimova
N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Universiteti, "Musiqi fənnləri və onun tədrisi metodikası" kafedrasının müdiri, sənətşünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor

Ellada Əlihüseyn qızı Hüseynova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, "Musiqi sənəti" fakültəsinin dekanı, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

"İki fortepiano üçün işləmələr". Bakı, ADMİU. 2016. səh.

Təqdim olunan dərs vəsaiti Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası və Respublika Musiqi Kolleclərində tədris olunan "fortepiano ansamblı" fənni üçün nəzərdə tutulmuşdur. Eyni zamanda Uşaq Musiqi məktəblərinin yaxşı hazırlıqlı şagirdləri də dərs vəsaiti kimi bu işləmələrdən istifadə edə bilər.

UVERTÜRA
"Sevilya bərbəri" operasından

C.Rossini

2 fortepiano üçün işləyəni

F.Nağıyev

Pno. 1
Pno. 2
dolce

14
Pno. 1
14
Pno. 2
16
Pno. 1
3
3
dim.
16
Pno. 2
dim.
18
Pno. 1
p
p
18
Pno. 2
p
f
f

Pno. 1
Pno. 2
p
f
pp
8vb
Allegro con brio (♩=168)

28
8va
Pno. 1
Pno. 2
31
35
mf
f

Pno. 1
Pno. 2
39
43
47
p
cresc.
f
3

Pno. 1
Pno. 2

Pno. 1
Pno. 2
ff
f
8va
8vb

74
Pno. 1
Pno. 2
f
mf
8va
78
p
83

88
Pno. 1
Pno. 2
p
94
97
8va

100
Pno. 1
cresc.
8va
100
Pno. 2
cresc.
104
Pno. 1
p
104
Pno. 2
p
108
Pno. 1
108
Pno. 2

111
Pno. 1
cresc.
mf
Pno. 2
cresc.
mf
115
Pno. 1
p
Pno. 2
p
120
Pno. 1
pp
Pno. 2
pp

125
Pno. 1
cresc.
125
Pno. 2
cresc.
129
Pno. 1
rinf.
129
Pno. 2
rinf.
133
Pno. 1
f
133
Pno. 2
f

137
Pno. 1
Pno. 2
140
ff
144
ff

8va
148
Pno. 1
ff
ff
pp
Pno. 2
ff
ff
pp
155
pp
155
8va
8va
pp
159
3
159
8va

162
Pno. 1
Pno. 2
mf
f
166
8va
3
p
170

173
Pno. 1
mf
cresc.
Pno. 2
3
mf
cresc.
176
Pno. 1
p
dolce
Pno. 2
p
dolce
180
Pno. 1
Pno. 2
dolce

183
Pno. 1
183
Pno. 2
186
Pno. 1
cresc.
186
Pno. 2
cresc.
190
Pno. 1
p
190
Pno. 2
p

194
Pno. 1
Pno. 2
197
cresc.
201
pp

205
Pno. 1
cresc.
205
Pno. 2
cresc.
209
Pno. 1
p
209
Pno. 2
p
213
Pno. 1
cresc.
213
Pno. 2
cresc.

Pno. 1
Pno. 2
217
221
225
Piu mosso (= 120)
Piu mosso (= 120)

Pno. 1
Pno. 2
8va
229
233
237

242
8va
Pno. 1
242
Pno. 2
246
Pno. 1
246
Pno. 2
250
Pno. 1
250
Pno. 2

254
8va
Pno. 1
Pno. 2
8vb
258
262

RAPSODİYA №2

F.List

2 fortepiano üçün işləyəni

F.Nağıyev

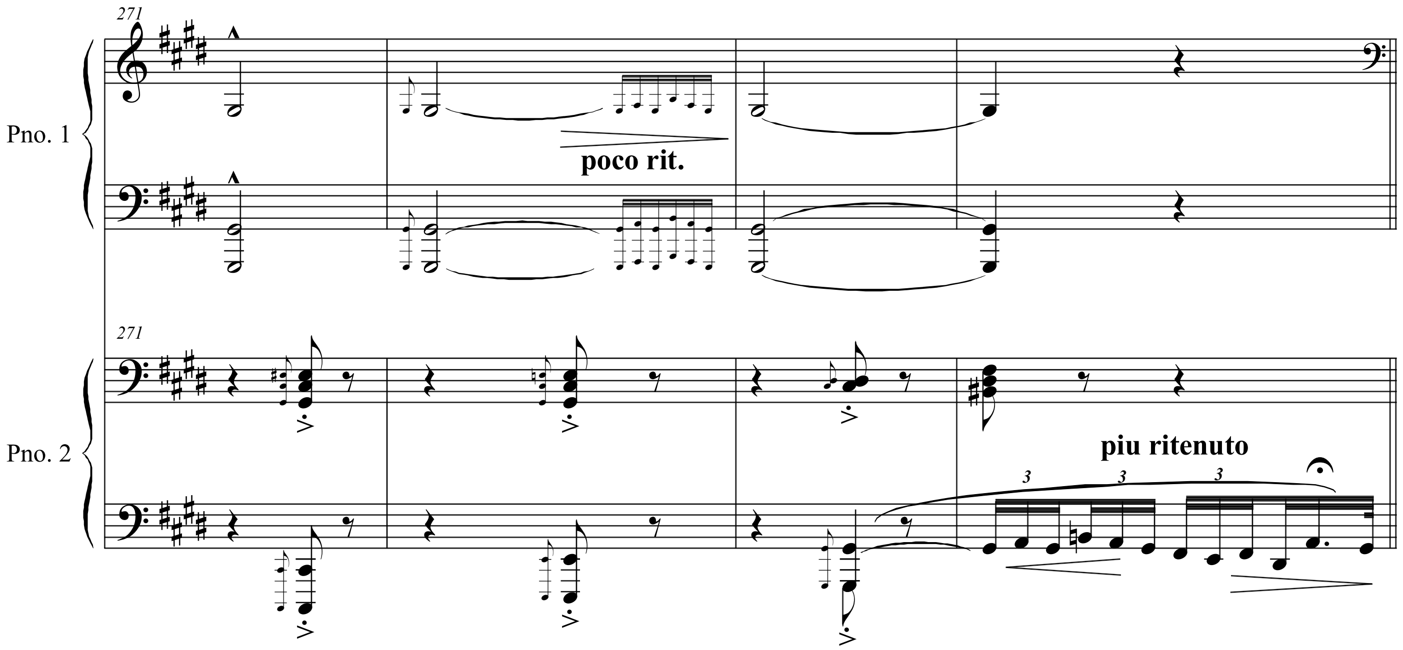

LASSAN

Andante,mesto
molto espressivo
Pno. 1
Andante,mesto
l'accom pagnamento pesante
Pno. 2
Pno. 1
Pno. 2
Pno. 1
cresc.
Pno. 2
cresc.

290
Pno. 1
Pno. 2
292
p
dolce con grazia
297

302
capriccioso
dolcissimo
Pno. 1
ten.
ten.
ten.
ten.
simile
dolcissimo
Pno. 2
307
Pno. 1
sempre pp leggierissimo
8va
Pno. 2
311
8va
Pno. 1
Pno. 2

313
Pno. 1
Pno. 2
315
delicatamente
318

321
8va
Pno. 1
Pno. 2
324
piu dim.
(guasitrillo)
pp
328
cresc.molto

331
come prima
Pno. 1
f
331
come prima
Pno. 2
f
335
Pno. 1
335
Pno. 2
340
Pno. 1
340
Pno. 2
ritenuto
espres sivo assai

346
Pno. 1
Pno. 2
f
351
sf
accelerando
3
356
cresc. molto
rinforzando

360
espressivo
Pno. 1
dimin. molto
p
dolce
Pno. 2
p
dolce
364
Pno. 1
Pno. 2
370
Pno. 1
rfz
dim.
piu p
Pno. 2

377
Pno. 1
dimin.
rit.
Pno. 2
dim.
383
un poco
marcato
389
rallentando
morendo
8vb
Lunga pausa

FRISKA

414
non tanto
Pno. 1
8va
Pno. 2
420
presto capricciosamente
425

431
Pno. 1
Pno. 2
poco a poco accelerando
436
e cresc.
440

445
Pno. 1
Pno. 2
449
cresc. molto
453
Tempo giusto - vivace
8va
f
marcato assai

Pno. 1
Pno. 2
p scherzando
p scherzando
pp
pp
leggierissimo
p
p leggierissimo

Piu mosso
477
Pno. 1
Pno. 2
482
486
pp

491
Pno. 1
Pno. 2
8va
leggiero ma ben marcato
497
501
marcato
(poco sosten.)
a tempo

506
(poco sosten.)
(a tempo)
sempre p
Pno. 1
Pno. 2
sempre
512
capriccioso
e poco a poco accelerando il tempo
staccato
519

526
Pno. 1
Pno. 2
532
Pno. 1
Pno. 2
stringendo con strepito
538
Pno. 1
Pno. 2
stringendo con strepito

8va
544
Pno. 1
cresc.
ff
Pno. 2
cresc.
ff
550
a tempo
sf
fff brioso assai
sf
550
a tempo
fff brioso assai
sf
sf
557
8va
Pno. 1
557
Pno. 2

563
Pno. 1
Pno. 2
di-----------
568
----------mi----------------------------------- nu
------------------en-----------------------------do
574
p accele rando
pp

580
Pno. 1
Pno. 2
sempre staccato
pp
8va
ma ben marcato (sotto)
p
586
e sempre staccato
e sempre staccato
p
593

599
Pno. 1
599
sotto
Pno. 2
606
p e sempre staccato
Pno. 1
e sempre staccato
606
p
Pno. 2
613
8va
Pno. 1
cresc. molto
8va
cresc. molto
613
Pno. 2

8va
620
stringendo
Pno. 1
Pno. 2
627
rfz
634
brioso assai
a tempo
sf

641
Pno. 1
Pno. 2
sf
8va
tutta forza
647
651
sempre ff

Pno. 1
Pno. 2
655
658
661
8va
8vb

664
Pno. 1
Pno. 2
667
670
poco a poco
dim.

675
Pno. 1
Pno. 2
680
p
dimin.
685
p
un poco
rallent.
p

691
Pno. 1
piu rit.
691
Pno. 2
piu rit.
697
Prestissimo
martellato
pp
Cadenza
ad libitum
sempre staccato
697
martellato
sempre staccato
703
cresc.
sempre staccato
703
cresc.
sempre staccato

piu cresc.
8va
709
Pno. 1
Pno. 2
714
ff
719
Presto
ff(sostenuto)
8vb

ƏSƏRDƏ İSTİFADƏ OLUNAN TERMİNLƏRİN LÜĞƏTİ

1. ***marcato*** - ayıraraq, qeyd edərək.
2. ***Andante,mesto*** - mülayim, qəmgin, kədərli.
3. ***Lassan*** - Çardaşın ağır hissəsi.
4. ***dolce con grazia***- qəşəng, zərif, nəvazişlə.
5. ***dolcissimo*** - daha incə.
6. ***sempre leggierissimo*** - daima çox yüngül.
7. ***delicatamente*** - nəzakətlə, zərifliklə, incəliklə.
8. ***sempre giocanto*** - həmişə sevinərək, şən, oynaq.
9. ***trillo*** - trel
10. ***come prima*** - əvvəldəki kimi.
11. ***espressivo* assai** - daha ifadəli.
12. ***molto*** - daha çox.
13. ***rinforzando*** - gücləndirərək (güclü crescendonu göstərir).
14. ***un poco marcato*** - yüngül ayıraraq.
15. ***rallentando*** - ağırlaşdıraraq.
16. ***morendo*** - tədricən yavaşımaq.
17. ***Lunqa pausa*** - uzadılmış pauza.
18. ***Friska*** - çardaşın tez hissəsi.
19. ***non tante presto capricciosamente*** - o qədərdə tez yox, şıltaq.
20. ***accelerando*** - tezləşdirərək.
21. ***Tempo giusto-vivace***- (pyesanın xasiyyətinə uyğun temp)-cəld,tez.
22. ***piano scherzando***- sakit zarafatyana.
23. ***il basso sempre staccato***- bas daima stakkato.
24. ***leggierissimo*** - çox yüngül.
25. ***leggiero ma ben markato***- yüngül, necə lazımdı ayıraraq.
26. ***stringendo con strepito*** - səsküylü,bərkdən, tezləşdirərək.
27. ***briozo*** - cəld, şən, həyəcanla.
28. ***tutta forza e prestezza*** - bacardıqca bərkdən.
29. ***martellato*** - fortepianoda böyük güclə stakkato.
30. ***L'accompagnamento pesant*e** - ağır müşayiət etmək.